

Nancy Olthoff De ACHTBAANTESTER

Herman van Dusselen is 'een beetje anders'. Althans, dat zeggen de mensen om hem heen. Herman speelt met knikkers, maakt het huis grondig schoon en houdt zich vast aan wat hij kent. Pijnlijke herinneringen aan vroeger duwt hij weg.

Dat verandert als hij in een pretpark Jeanette ontmoet. De liefde voor de flamboyante suikerspinnenverkoopster drijft hem uit zijn comfortzone en legt oude wonden bloot. Voor het eerst wordt Herman uitgedaagd de wereld buiten zijn vertrouwde knikkerkamer te ontdekken. Waagt Herman zich aan het leven, of blijft hij zich krampachtig vasthouden aan het verleden?

De hartverwarmende en ontroerende roman *De achtbaantester* is een tragikomisch verhaal over rouwverwerking, anders zijn en loslaten.

'Een fris en vlot verhaal waarin grote levensthema's op haast achteloze wijze worden voorgeschoteld.'

– Mohammed Benzakour

'Een vitaal debuut dat laat zien hoe een klein leven groots kan zijn.' – Christiaan Weijts

'Heeft niet iedereen behoefte aan houvast, aan een veilige knikkerkamer, als alles misloopt? Een duizelingwekkende ode aan de Herman in ons allemaal.' – Manon Duintjer

Nancy Olthoff (Den Haag, 1977) schrijft speeches en strategische teksten voor CEO's, ministers en staatssecretarissen. *De achtbaantester* is haar debuutroman.

www.uitgeverijorlando.nl

9 789493 081536

NANCY OLTHOFF

De achtbaantester

uitgeverij
ORLANDO

© 2020 Nancy Olthoff

© Foto auteur Henriette Guest

© Omslagbeeld iStockphoto / Doug Lemke

Omslagontwerp Joyce Zethoff

Zetwerk Pre Press Media Groep, Zeist

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van

Marianne Schönbach Literary Agency B.V.

ISBN 978 94 93081 53 6

NUR 301

www.uitgeverijorlando.nl

Herman van Dusselen klemt zijn broodtrommel stevig vast. Het plastic is warm en plakkerig. Hij trekt wat aan de elastieken om het bakje. De afbeelding van Superman is door de jaren heen vervaagd. Alleen als je heel goed kijkt zie je hem vliegen, op weg om de wereld te redden.

De boterhammen heeft hij al op. Vier sneetjes wit, met roomboter en speculaas. Net als vroeger, toen zijn moeder de lunchtrommel vulde voor het overblijven. Ze deed er vaak wat extra's in. Een mandarijn, een paar wortels. Op goede dagen een toffee. Hij proeft nóg de plakkerige melkchocolade, hij voelt hoe de karamel zijn kiezen aan elkaar laat kleven. Wanneer stop je met kind-zijn? Als je zelf je brood klaarmaakt?

Hij dwingt zichzelf de trommel naast zich neer te leggen. Geen houvast zoeken aan voorwerpen. Het laatste wat hij wil is dat de mensen denken dat er iets niet aan hem klopt. Wat zien ze als ze naar hem kijken? Eenzame man op bankje, wachtende vader, gewoon zomaar iemand? Hoe zou het voelen om 'gewoon zomaar iemand' te zijn?

Het gegil is zo hard dat hij wel naar boven móét kijken, ook al maakt het hem draaierig. De karretjes van de Cycloop zijn bijna allemaal bezet. Mensen zonder doodsangst. Ouders met kinderen, pubervrienden, een zoenend stel. Vooraan zit een jongetje met rossig haar. De stoel naast hem is leeg.

De achtbaantrein kruipt omhoog. Tandwielen ratelen, kinderen gillen. Het meisje dat net nog zoende, hinnikt nu luid, alsof ze eindelijk in galop mag. Alles en iedereen maakt kabaal, behalve het jochie. Hij kijkt strak voor zich uit.

De Cycloop rijdt naar het hoogste punt, blijft een paar tellen hangen, en roetsjt dan met een noodgang naar beneden. In een flits ziet Herman het kind voorbijzoeven. Het kijkt verbaasd, alsof het nu pas merkt dat het in een achtbaan zit.

Flarden van mensen, kleuren, geluiden. Ze verdwijnen met zijn allen in een looping. Over de kop met een haarspeldbocht naar rechts. Herman draait zijn nek om het goed te kunnen zien. Hij probeert het onrustige gevoel in zijn buik weg te denken. Hij zit er zelf niet in, niemand gaat hem dwingen erin te gaan, dus rustig nou.

Via een kurkentrekker en drie heftige heuvels komt het treintje weer terug. Op naar de volgende looping, vlak bij zijn bank. Weer omhoog, weer verwachtingsvol gegil, weer dat ene stuurse koppie voorin.

De lucht lijkt te verschuiven, even stilte, en daar gaan ze. Een paar seconden bungelen ze ondersteboven, tarten ze de zwaartekracht. Sommigen omhelzen de beugels om hun schouders, anderen houden degene naast hen vast. Er zijn waaghalzen die hun ogen open durven houden.

Het jongetje is nu heel dichtbij, er zit alleen een struik en een veiligheidshek tussen hen in. Ineens gooit het kind zijn armen boven zijn hoofd en lacht breeduit. Precies op de allerengste plek, onder aan de looping.

De achtbaankarretjes zijn allang op weg naar de volgende lading sensatiezoekers, als het beeld van dat stralende gezicht nog op Hermans netvlies kleeft. Het kind leek licht te geven.

De uitnodiging om naar het pretpark te komen had hem verrast. Zo vaak kwam er geen post, en dan zo iets moois. Hij voelde zich dankzij de zware envelop met handgeschept briefpapier heel speciaal. Zijn naam stond in zwierige letters bovenaan: *Herman van Dusselen*. Toen hij verderlas, bleek dat het hele dorp de uitnodiging had gekregen, inclusief geplastificeerd toegangspasje. Er was geklaagd over toegenomen geluidsoverlast. Dat kon natuurlijk niet de bedoeling zijn, aldus de marketingdirecteur in de brief. Om het goed te maken kregen alle inwoners van Bredeveld een maand lang gratis toegang tot Wonderland.

Herman weet nog goed hoe het er lang geleden aan toe ging. De komst van het pretpark werd bijna tegengehouden door buurtbewoners. De Bredevelders waren bang voor zwerfafval, voor herrie, voor files op de dorpsweg. Een gelovige wethouder noemde het park ‘hedonistische lariekoek’. Zijn moeder moest het woord hedonistisch opzoeken in het woordenboek. Mama zei dat die hotemetoten niet normaal Nederlands konden spreken, omdat ze te veel aardappels hadden gegeten. De burgemeester sprak begripelijk en toonde gelukkig wél lef. Hij zag vooral de mogelijkheden van het pretpark, en gaf de vergunning voor Wonderland af.

Het bleek allemaal wel mee te vallen met de overlast. Afhankelijk van hoe de wind stond hoorde je gegil, maar het was van het vrolijke soort. Herman ergerde zich er niet aan. Wel had hij continu het gevoel iets te missen. Hij had na de feestelijke opening voor hoogwaardigheidsbekleders en beroemdheden wekenlang gesmeekt om te mogen gaan.

Zijn ouders hadden het veiliger gevonden om eerst maar eens af te wachten of alle apparaten het wel deden. Je zou maar net in een attractie zitten die kapotging. Dan hing je daar, aan je lot overgelaten, misschien wel op de kop. Guldens zouden uit je broekzak vallen en je hoofd zou pijn gaan doen. Je zou met een veiligheidslijn door de brandweer gered moeten worden, terwijl die mensen 'wel wat beters te doen hebben'. Zijn moeder wist het mooi te brengen. 'Dat is niets voor ons,' besloot ze haar betoog. Haar mantra. Ze had er meerdere, je zou er een wandtegel-winkel mee kunnen vullen.

Herman had zich afgevraagd of hij bij die 'ons' hoorde en of dat wel klopte. Het leek hem juist echt iets voor hem. Hij sprak met zichzelf af om alles netjes te doen op de manier zoals zijn ouders dat wilden, zodat hij als beloning naar Wonderland zou mogen. Het kostte veel energie, want er waren nogal wat regels thuis.

Drie knikkerseizoenen lang moest hij wachten. Maanden waarin hij in zijn eentje speelde met kattenogen, superbonken en spikkels. Papa had een rood Tupperwarebakje in de grond gestoken om te putten, zodat het knikkerveldje net echt was. De andere kinderen moest hij er maar bij verzinnen, zeiden zijn ouders.

Vanuit de tuin kon hij als hij zich helemaal uitstreckte het hoogste puntje van de achtbaan zien. Een knalgeel slingerend monster, met af en toe een zwart karretje dat langsvloog. Hij had het eens bijgehouden: het ging twaalf keer per uur rond.

In de klas had Kees gezegd dat de achtbaan Ziekloop heette. Herman had daar een teken in gezien. Zijn moeder had misschien toch gelijk. Buikloop was al geen pretje, laat staan van top tot teen. Pas toen de meester een plaatje uit

de encyclopedie liet zien van een reus met één oog, begreep hij dat de naam iets met Griekse goden te maken had. Het precieze verhaal was hij weer vergeten, dat had hij wel vaker met schoolingen. Maar de reus met één oog bleef hem nog lang achtervolgen, vooral 's nachts.

3

Hij legt de lege broodtrommel bij de vaat op het aanrecht, voor vanavond. Een van zijn kleine daden van verzet. Zijn vader vond dat je niks moest uitstellen wat je ook nú kunt doen. Vast een militair trekje, want ook oom Frans had van die stellige uitspraken. Die zat dan wel niet in het leger, maar bij de luchtmacht.

Het glas met resten sinaasappelsap kijkt hem verwijtend aan, om nog maar niet te spreken over het bord waar hij zijn Brinta uit heeft gegeten.

Leven. Hoe anderen het doen is hem een raadsel. Niet nadenken over je vieze vaat al dan niet meteen afwassen, en waar die keuze mee te maken heeft. Verder associëren, hij is er heel goed in: van aangekoekte Brinta naar de dood. Via bord, afwas, regels, vader, controle, mama, dood. Of het nou om de afwas gaat of om een lieveheersbeestje op zijn schouder, uiteindelijk heeft alles te maken met de dood.

De burens vertellen weleens over hun bezoeken aan meubelboulevards. 'Genieten jongen, echt genieten,' zegt Anja dan, terwijl ze gelukkig in de verte staart.

Het is dus mogelijk om iets te willen, het te doen, en er zonder bijgedachten of gedoe van te genieten. Zou Anja weleens aan de dood denken als ze in zo'n woonwinkel

loopt? Eikenhouten tafel, Perzisch tapijt, krakeling met thee, oma, kanker, dood?

Het liefst zou hij nu toch de afwas doen. Maar dat zou niet kloppen. Dan gaan er juist dingen fout. Te veel nadenken is tot daaraan toe, het lot tarten is echt een ander verhaal. Hij heeft een vaste manier om uit zo'n gedachtecirkel te komen: naar boven, naar zijn speciale kamer.

4

Op de trap wordt zijn hoofd al rustiger. Tegelijkertijd voelt hij de schokjes in zijn buik, de tintelingen van het weer mógen. Hoe lang hij het ook al doet, het blijft elke keer fysieke sensaties oproepen.

Het afgetrapte beige tapijt op de treden ruikt naar vroeger, toen zijn ouders nog leefden. Niet aan denken, voor je het weet zit je weer in een looping van associaties, op het eind weer naar het beginpunt en uiteindelijk gaan we allemaal dood. Hop, naar boven!

De eerste kamer, waar vroeger zijn ouders sliepen, is nu zijn slaapkamer. Toen hij er net na de dood van pa aan dacht het huis te verkopen, noemde de makelaar het 'ze mastur betróém'. Weken duurde het voordat haar bloemige parfum de kamers uit was. Gelukkig kwam hij snel bij zinnen: hij zou er zelf blijven wonen.

Alle deuren houdt hij standaard dicht, anders kijken de spullen hem zo aan. Zelfs al weet hij dat het netjes opgeruimd is, er is altijd nog een klusje dat gedaan kan worden. Stel niet uit tot morgen wat je vandaag kunt doen. Zijn

vader fluistert het nog dagelijks in zijn oor. Dan maar beter alles uit het zicht houden.

Zijn jongensslaapkamer is logeerkamer geworden, of eigenlijk is het meer een rommelhok. De laatste keer dat er iemand logeerde, was na dat ene. Maar daar gaat hij nu niet aan denken.

Daar recht tegenover is de badkamer en een opbergkast met de stofzuiger, schoenpoetsspullen en een zaklantaarn. Aan het einde van de hal is het. Wat eens het naaikamertje van zijn moeder was, met de dure Singer-naaimachine, is nu zijn favoriete kamer. De oude draagkoffer van de Singer doet dienst als opbergplek. De naaimachine zelf is allang overleden, net als zijn moeder.

Daar gaat hij weer. Singer, mam, dood.

Hij kan net zo goed meteen gaan liggen en wachten tot het allemaal over is. Maar dat zou niet origineel zijn na wat zijn vader heeft gedaan: hem laten zitten met oom Frans, het papierwerk, de spullen van mam, de uniformen. Die hij van zijn vader terug moest sturen naar de landmacht, inclusief galakostuum en pet. Operationeel tenue, dagelijks tenue, ceremonieel tenue. De geur van zijn vader zat er nog in; eau de cologne vermengd met La Paz-sigaren. Dat stomen ze vast, als ze het al bewaren. Wie gaat er nou in het uniform van iemand anders lopen? In de uitvoerige handleiding van zijn vader stond wat er allemaal moest gebeuren na zijn dood en hoe. Herman had zich er maar aan te houden. Regels zijn regels, zelfs als je net wees bent geworden.

Nederland is opgebouwd uit wetten, kaders en mensen die zich daarnaar schikken. De ongehoorzamen, dáár zou Herman graag bij horen. Hij probeert het, maar het schiet niet erg op.

‘Altijd je best doen, jongen!’ Hij hoort het zijn vader zeggen.

‘Hallo vrienden!’

Herman is er als kind mee begonnen. Nu hij volwassen is snapt hij dat het volgens anderen niet helemaal normaal is om je speelmaatjes te begroeten, maar ermee stoppen kan niet. Het zou van weinig respect getuigen en je weet nooit zeker of dingen niet tóch gevoel hebben. Een plant voelt het als je hem kortwiekt, watermoleculen trillen gelijkmatiger bij disco dan bij death metal, dus waarom zouden knikkers dood materiaal zijn? Glas, zand, natuur, leven. Of is natuur eigenlijk ook dood?

Overal waar hij kijkt staan knikkerbanen. Op het bureau staat er een van papier. Te kwetsbaar om mee te spelen. De plank erboven staat vol houten banen, echte klassiekers. Op de andere plank een van Lego, maar die rolt niet lekker. Terwijl hij hartstikke duur was.

Er zijn er van plastic, van gips en van metaal. De mooiste staat midden in de kamer, op het speelkleed. De Profi Dynamic L8 Marble Run, met extra componenten.

Het kostte een paar dagen om hem in elkaar te zetten: de stevige baan, de verbindingsstukken en de platen waarop je alles vastschroeft. Het instructieboek dat erbij hoort is duidelijk, maar als je je eigen baan wilt maken moet je creatief zijn en verder gaan dan de aanwijzingen van de fabrikant. Als je eenmaal met knikkerbanen gaat spelen, wil je steeds groter, sneller, ingewikkelder.

Herman pakt een parelknikker uit de Singer-koffer. Het pareltje voelt koel aan. Hij rolt ermee in zijn handpalm. Afhankelijk van het moment op de dag zien de kleuren er anders uit. Nu is het blauwgrijs. Hij knijpt erin om hem

warmer te maken. Dat rolt beter.

Boven aan de baan zit de lanceerbak. Die kun je versterken door er een springveer tussen te zetten, een minitrampoline zoals vroeger bij schoolgym om over de bok te komen. Hij is er geen fan van. Als je de baan zorgvuldig bouwt en meer gaat begrijpen over G-krachten, snelheid en spins, heb je zo'n veer helemaal niet nodig. Het zou vals spelen zijn. Dat mag niet, dat komt uiteindelijk bij je terug. Nooit op de manier die je verwacht.

Zoals toen met mama. Niet aan denken.

Hij legt het pareltje gauw in de lanceerbak. Het rolt naar beneden, het lijkt te zwieren, versnelt zijn baan. Het geluid is met niks te vergelijken. Hij herkent het met zijn ogen dicht. Antieke flipperkasten hebben er wat van weg, maar die klinken doffer. Deze knikkers rollen zó soepel, ze raken maar op een paar millimeters de baan. Op sommige momenten niet eens, dan hebben ze 'airtime'. Dan zweven ze in de lucht. Helemaal vrij. Het liefst zet hij zo'n beeld stil in zijn hoofd.

De parelknikker rolt door naar het overdekte gedeelte. Dan ziet Herman even niks, zodat hij zich op het zovende geluid kan concentreren en zijn ogen weer klaar zijn voor het volgende spektakel: de lift. Pareltje wordt omhooggetrokken, verliest snelheid en wordt losgelaten in een doorzichtige buis. Je kunt dit met meer knikkers tegelijk doen, maar het risico van een opstopping is hem te groot. Bovendien: waarom zóu je?

Als je echt respect hebt voor je knikkers, wil je ze een voor een laten rollen.

Nu komt het. Parel gaat sneller, vliegt door een kurkentrekker en komt bij de looping. Hij glijdt erdoorheen, lijkt bijna uit de bocht te vliegen, belandt dan op een rustiger, recht stuk van de baan. Het moment dat pareltje over de

kop gaat blijft bijzonder. Die nanoseconden zweeft de knikker, maar valt niet.

Herman denkt terug aan de jongen in de Cycloop. Het rossige haar, zijn blik aan het begin van de rit en op het eind, de lach. Hoe zou het voelen om los te laten?

6

Herman was acht jaar. Het was vlak voor de zomervakantie. Hij had zijn rapport gekregen en was over naar de derde klas van de basisschool. De cijfers waren niet geweldig, maar wat voor anderen een gemiddeld rapport zou zijn, was voor hem een enorme prestatie. Dat wist hij, dat wist de meester en dat wisten zijn ouders ook. Niet dat hij niet kón leren, maar hoe beter hij zijn best deed, hoe slechter het resultaat. Van proefwerken ging hij zweten en dan kwamen er wattenbollen in zijn hoofd. Het liefst keek hij uit het raam, of dacht na hoe lang het duurde voor hij weer thuis kon spelen en bij mama kon zijn.

Hij liep die zaterdagnamiddag de huiskamer in na urenlang knikkeren. Daar zat zijn vader. Leunstoel naar achteren, benen in ribfluwelen bruine broek omhoog, sigaar in de mond. Roken in huis was niet de bedoeling, vond mama, maar in het weekend mocht het. Dan schonk ze zichzelf een glas port in en ging met de *Margriet* naast hem zitten, af en toe rook wegwapperend met het tijdschrift. Als het haar te veel werd, ging ze overdreven kuchen. Nu was ze stil.

‘Zo Herman, ga zitten,’ zei zijn vader.

Hij gehoorzaamde meteen, pakte het Superman-krukje dat hij van Sinterklaas had gekregen.

‘Jongen, je weet wat ik altijd zeg: wij streven in dit gezin perfectie na. Dat het niet lukt om perfect te zijn is wat ons mens maakt, maar wie mikt op een zeven krijgt nooit een tien.’

Herman voelde zich ongemakkelijk worden, zijn rapport was toch beter dan verwacht? Hij had toch goed opgelet in de klas, zijn bed kaarsrecht opgemaakt, zijn kamer opgeruimd en geholpen met de afwas? Niet gevloekt, wel geflost? Hij knikte wat in de ruimte, het was belangrijk om papa aan te blijven kijken en respect te tonen. Zelfs als je niet wist wat de bedoeling was.

‘Je moeder en ik hebben uitgebreid met elkaar gesproken. Voors en tegens afgewogen. Weet je, jongen, wij zijn de slechtsten niet. De rest van de familie noemt ons streng, nou ja, behalve oom Frans en tante Trudy natuurlijk – ons soort mensen – maar wij weten wel beter. Voor niets gaat de zon op. Als je hard werkt, discipline hebt en doorzet, kóm je ergens. Dat heb je aan mij gezien bij de landmacht.’

Herman wist al precies wat er daarna zou komen, de plaat bleef wel vaker hangen in dit huis.

‘Begonnen als soldaat der derde klasse, opgeklommen tot eerste luitenant!’ Hij trommelde bij elk woord op de leuning, alsof de stoel hem hoogstpersoonlijk had geholpen op zijn carrièrepad.

Mama keek papa vol bewondering aan. Zij had alleen de lagere school afgemaakt.

Hij vond dat zelf niet erg, want niemand kon zo keurig strijken en ze maakte de lekkerste griesmeelpudding van de hele wereld. Vooral als niet het aalbessensausje erop zat, maar dat met aardbeien.

Papa was even stil en schommelde met zijn benen. ‘Wat je later gaat worden Herman, ik weet het niet. Ik maak me

weleens zorgen. Van knikkeren kun je niet je beroep maken, voor zover ik weet. Maar goed, je bent nog jong.'

Het begon te gieren in zijn lichaam, zijn mond werd droog, zijn vingers tintelden. Het ingespannen luisteren maakte hem hongerig, hij zou nu best een speculaasje lusten, maar hij durfde zich niet te bewegen.

Mama friemelde aan haar rok. 'Jaap, toe nou,' zei ze.

Hij zag nu pas dat ze met haar mond trok. Dat deed ze alleen als ze zenuwachtig was. Dit ging de verkeerde kant op. Wat deed hij fout?

'Ja. Over naar het gezamenlijke besluit. Je moeder en ik hebben na grondig overleg besloten dat je voor je overgangsrapport dit keer geen knikkers krijgt, maar iets anders. Je hebt goed je best gedaan, jongen.'

Zo. Dát had hij niet zien aankomen. Wat kon het zijn? Een knikkerveld van beton, met een echte pot? Een vlees-etende plant? Een labrador-pup?

Pap nam een teug van de La Paz, kneep zijn ogen even samen tegen de rook en zei plechtig: 'Jongen, we gaan morgen naar Wonderland!'